

# KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévére 4 ft, félévére 2 ft, negyedévére 1 ft.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzre a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

## Bölcseleti tanulmány az eszmék eredetéről.

A tárgyalás ugyan nem lesz tárgyunkhoz méltó, de nem is kezdettük meg a munkát azon vérmes reménnyel, hogy teljes sikert arathatunk; bennünket inkább vonzott a dolog titokszerűsége. Közelítsük tehát meg a nagy művet és a mint emelkedni fog keblünkben a csodálat érzete, úgy nő azzal egyenlő fokban az imádás, mivel e remek mű Alkotójának tartozunk. Az ember a látható teremtés koronája, az anyagi és szellemi világ csodás vegyülete, legszebb vonás a teremtés könyvében; de fensége és magas sztos hivatása tehetségeiben nyilvánul legmegragadóbban. Roppant erő jelenkezik eszében, mert születésnyei óriásiak és valamint az okozat az okra enged következtetni; úgy világos, hogy az elme működéseiből vonhatunk le egy-két következtetést az elmére nézve is. Aristoteles szerint „intellectus potest fieri quodammodo omnia.“ Nagy tehát a terjedelem, mert az, mi minden, semmitsém zár ki; hanem mindent magában foglal; majdnem szeretnők mondani, hogy ereje a végtelenséggel vetélkedik. Bizonyos teremtői erő is nyilatkozik benne, mert ismerés által a dolgokat magához vonza, azoknak eszményi létet ad, és innét van az, hogy Isten a nem teremtett Lény (Ens in creatum) ismeretünk által teremtett módon létezik bennünk. Az erő nagyságához még a tartósság is csatlakozik; erről meg leszünk győződve, ha megfigyeljük az ész teremtményeit, azaz: eszméit. Egy eszme tulél időt és tért, megássa a sirt a századoknak, látja mint vándorol jobb hazába millió ember, lát derült napokat, átéli a vészes idők zivatarát; de azért változatlan marad, egy parány sem hull el belőle, mert egyszerű, összetetlen, részei nincsenek, sem az évezredek nem nevelték, még csak zöld mohával sem lepte be a forgó év, ő változatlan maradt azon első pillanattól fogva, melyben emberi agy szülte egész napunkig, s ilyen leend mindaddig, míg gondolkozó lény fog tengeni a föld tekén. Tulajdonképen az eszmevilágban, nincs idő; hanem örökkéva-

lóság uralg. Ily szépség sugárzik az arcáról, mely hivatva van az Alkotót magát tükrözni vissza. Az ember valóban a teremtés tükelye, mert Istent a földi lények közül egyedül ismeri fel és imádja; úgy, hogy talán szabadna mondanunk, miszerint azon hangáramlatnak: „Téged dicsőít a zenith és madír, a szélvésznek bus harcza, égi lángvilláma,“ stb. a dallamot az ember adja meg. Elméje fölragyog az Isten gondolatánál, szíve édesen a szeretet dalára kél, mely szebb, mint a csalogány zengete, szebb mint aszilvánány színjátéka, — oly szép és oly nagyszerű, hogy maga Isten vágyik reá és a X. parancsban mintegy kiköti, hogy szeressük őt. Legyen e néhány szó elég az ember magas sztoszágáról; mi jelenleg nem tesszük figyelmünk tárgyává az egész embert, mi őt csak fensőbb tehetségeinél, működéseiben követjük, be akarunk tekinteni eszméinek csodás világába — el akarjuk lesni, hogy miként születik agyában a gondolat és mivel a tárgy ép oly nehéz, mint bő is: e könyved bevezetés után tárgyalásunkhoz sietünk.

A fogalmak eredetéről különböző véleményeket ápolnak a bölcseletek; ezek mégis mintegy 4 nagy rendszerbe foglalhatók össze. Az egyik, mivel sok mindent örököltünk elődeinktől, azt állítja, hogy eszméink is hagyomány útján származnak le; a másik mindent a lét végső és legelső okára tvezet vissza és úgy vélekedik, hogy eszméink Isten lá ásából erednek; a harmadik mélyebbnek látszik és a bölcseletiesség több színezetével bír és rendületlenül védi a veleszületett eszmék tanát; a negyedik végre Aristoteles tiszteli szerzőjeként, sz. Tamásban hatalmas pártfogóra talál és a mi ítéletünkkel is a legszebb összhangzásban van. Az első: a traditionalismus, a II. az ontologismus, a III. veleszületett eszmék rendszere, a IV. az aristotelesi, vagy az ugynevezett: psychologico-ontologicum rendszer. Lássuk egyenként ezeket és érvelés útján az igazság megismerésére juthatunk el. Azért hozzuk felszínre először a megczáfalandó rendszereket, hogy sokoldalú vizsgálat után annál tisztább fogalommal bírassunk elfogadott rendszerünk alaposságáról.

### Traditionalismus.

A traditionalismus a felállított rendszerek között a legújabb 's az észbeli működésekre nézve elkerülhetlenül szükségesnek véli a hagyományos tanítást, mint ezt a főcoripeusok egyike De Bonald vitatja; ime aranyzavai:

„E világon már Newton előtt is volt mennyiségtan 's Cartesius előtt is bölcsészet; de a nyelv előtt mi sem volt. Mert a nyelv minden észbeli működés és erkölcsi lét szükséges eszköze. Valamint az anyag, mely a szent könyvek tanítása szerint, mielőtt a teremő szó a chaosból kiemelt volna inanis fuit et vacud“ (üres, alakatlan); ugy a szellem a szó nélkül és ezt megelőzőleg üres, fogalom nélküli (terméketlen).“

Ez a legvastagabb traditionalismus; már egy kissé mérsékeltebb hangon szól Bonnetty; ő az észre is támaszkodik, jöllehet ennek természeti erejét nagy mérvben korlátozza; megengedi u. i.: hogy az ész általános fogalmakkal bírhat minden külbeszéd nélkül; tagadja azonban, hogy az erkölcsi 's vallási eszméket saját erejéből megszerezhetné. A traditionalismus III. válfaja mellett P. Ventura kardoskodik. A rationalismus ellen szent haragra lobban 's a következő eszmemenetnek engedi át magát: „A rationalismus azt meri állítani, hogy az ész önmagában mindenre képes; még a catholicismus azt tanítja, hogy az ész minden tekintetben az isteni segélyre szorul. Ime az elmék fölöstása. A bölcselmi ész a kételyből indul ki az igazság keresésében ezért kutató (inquisitiv) észnek nevezhetjük, míg a cath. föltételezi az Isten által közölt igazságot 's csakis annak természeti bevitására törekszik, azaz demonstral, 's így bebizonyító névvel illethetjük.“ Hogy a bölcsészet eme 2 kasztrendszerre fölött nem tör-e pácéat a kérlelhetlen kritika, tárgyalásunk keretén kívül esik. Mi türelmesen végighallgatjuk P. Ventura kedvencz monológiát. „A kutató bölcsészek sokszor összeszavarják az idea neve alatt a tulajdonképpeni fogalmakat, melyeket a szellem az érzék útján szerzett képzelmi megjelenésektől szerez (alkot) azon fensőbb ismeretekkel, melyek tárgyait az érzék nem éri föl, mint pl. Isten, a halhatatlanság stb. „Legyen a jóból ennyi elég, már láthatjuk rögtön, hogy P. Ventura miben sántikál. Az érzék fölötti rendet illető ismereteinket 's fogalmainkat iszonyodik az érzéktől leszármazottaknak mondani. Fektet némi hangsúlyt az ismeretek tisztaságára 's szabátosságra. Bonnettyvel nagyrészt megegyezik. A traditionalismust 2 főrésze osztjuk, az elsőbe sorakoznak De Bonald hívei, kik a hagyomány általi oktatás abszolút szükségét vitatják, — a második osztályban Bonnetty 's P. Ventura tartoznak, kik az érzék fölötti 's erkölcsi rendet illető ismereteinket a külbeszéd segélyével mondják megszerezhetőnek. Az egész rendszer sarkpontja a szavakban van helyezve, szükséges tehát, hogy a szavak mibenlétéről — elménkhez viszonyáról egyet-mást közzétegyünk.

— A szó (vocabulary): önmagában véve a beszéd műszerei által tagolt hang, viszonylagosan ha tekintjük, mint eszméink, érzéseink hordnoka és tolmácsa jelentkezik. Ezen jeli sajátosság a szavaknak lényeges fővonása és az emberi közlekedés 's eszmecsere alapját képezi. — Maga a szavaknak specifiációja, elkülönzése, választott-

sága az észről és akarattól függ 's így, hogy pl. e szó „ember“ oly lényt jelezzen, melyben állatiasság 's észesség egyesül, tisztán véleményi s a szabad akarat munkája. Nem szólunk az egyedek akarataról, mert ha mindig ez érvényesülne, így a bábeli zürzavárnál nagyobb rendtelenségnek nézhetnénk eléje; itt az emberiség vagy annak jelentékeny részéről, pl. egy nemzetről van szó. Van ugyan a nyelvekben bizonyos rend 's összefüggés az illető nemzeték természete és körülményeivel; mindazáltal ez jelenlegi kérdésünkbe nem bír befolyással, midőn mi csupán csak azt védjük, hogy a szó nincs lényegileg és így szükségképen egy tárgy jelölésére irányozva. Ennek bebizonyítására legszebb érv már mindjárt a nyelvek különbsége is, mert ha a beszéd műszerei által tagolt hang bizonyos neme szintén csak egy 's meghatározott tárgyhoz lenne viszonyítható, minden ember egy szó alatt egy és ugyanazon tárgyat értené 's így megszűnnék a nyelvkülönbség. Hogy kellő világításba helyezzük a szó értelmiségét, részletezzük ama viszony természetét, mely a szó mint jel és illető tárgy mint jelzett közt létesül.

A viszony lehet tárgyilagos (reális) vagy tisztán észbeli (rationis); az előbbi, hogy létezzék az ész ismeretere nem szorul, az utóbbi mivel csakis az észben van 's az észről származik, létét az észnek köszönheti. Hogy valamely viszony reális legyen, szükséges, hogy lényeges elemei is tárgyilagosak legyenek; mert ezen reális viszonyt nem az ész szövi, hanem találja, fölismeri, már pedig „cognitio non facit; sed praesupponit objectum“ midőn az elemek bár részleg a tárgyilagos rendből hiányoznak, a viszony észbelivé válik. Az észbeli lehet elméleti v. gyakorlati, a szerint, a mint a pusztá ismeretkör nem lépí át a viszony, mintha pl. a lényeg és tulajdonságai közti összefüggést szemlélvén, ezeknek egymásközti viszonyáról itélek, — vagy gyakorlati, a mikor ez az életbe is kihat 's átvittetik 's mit az ész az akarat hatályos működése folytán a dolgok közt létesít, melyekben talált ugyan eme viszony elfogadására képzettséget; de eme viszony ténylegesítve még nem volt. A viszony mibenlétének eme rövid fejtegetése után azon kérdés merül föl elménkben, hogy tehát a szó és a jelzett eszme mily viszonyban vannak egymáshoz. Nincs reális viszony, mivel az ész köti és nem találja; a viszony tehát észbeli és pedig gyakorlati. Innét mintegy önkénytelenül folyik a felelet azon kérdésre, hogy vajjon a szavak nemzhetnek-e elménkben eszméket. Szembeszökő az eilenmondás mindazok tételeiben, kik eme kérdésre állítólag feleltek; mert ha a szó viszonya észbeli 's így a viszony alapját, mint fenntebb is jeleztük, maga az ész teheti le, teljes lehetetlen, hogy a viszony létezzék az ész minden működése előtt, teljes lehetetlen, hogy az ész csak fölismerje 's mintegy felfedezze eme viszonyt, melyet nem találnia, hanem megállapítania kellett volna. Ez azon pont, melyben a traditionalisták legtávolabb állanak az igazságtól. A traditionalisták bölcsészeti mélysége abban áll, hogy ők a lehetlent is lehetségessé tudják v. legalább akarják tenni. A pusztá hang, érintve dobhártyánkat, miféle ismeretet kelthet bennünk? Ésszerűleg azt kell mondanunk, érzéki megjelenítést, t. i.: a hang eszméjét és semmiesetre egy tőle különvált dolognak ismeretét, melynek jelzésére nem természetileg irányul, hanem arra a szabad akarat határozza és jelöli ki, a hang nem kíván

előlegesen semmiféle eszmét, hogy azonban szó, t. i.: egy fogalom kifejezése legyen elkerülhetlenül szükséges, hogy megértsem jelentését, ez pedig csak akkor történhetik, ha az általa jelzett fogalmat már tudom.

Igy szól P. *Kleutgen*: Zum Worte wird er ihm dadurch, das es ihm zum Zeichen des Begriffes wird, wodurch es die Sache (spricht vom Kinde) denkt. — Wenn es die Sache schon zu denken angefangen hat; dann verbindet es mit dem Laute, womit ihm die Sache gezeigt wird den Begriff und nur dadurch wird ihm der Laut zum Worte. Ime a nagy titok le van leplezve.

Szükségtelen itt tovább időznünk; még csak azt akarjuk megjegyezni, hogy egyoldalú azok vécelmi módszere, kik a traditionalisták nehézségeivel bajlódva, a hangsúlyt arra fektetik, — hogy véleményi és nem természeti jel. — Mert akár milyen a kérdés, még sincs teljesen megoldva. Még ha csupa jólelkűségből meg is engednők, hogy a szó nem véleményi, hanem természeti jel, vajjon mit érnének vele a traditionalisták.

Minden okozat okának mintegy természetes jele s hacsak nem láttuk az összefüggést, nehezen bukkanunk mindig a helyes és valódi okra. — Vigyük át most ezt a szó és fogalomra; ha a szó a fogalom természeti jele is, nekem ismernem kell az összefüggést, azaz a szóban a természetes összefüggést, nem általában; hanem részletesen kell keresnem. — És innét van az, hogy a szegény traditionalisták, ha le is teszszük a fegyvert még is csak le vannak verve. — Mert a hagyományos oktatás a traditionalisták elmélete szerint önmagában ellenmondás s olyan megmagyarázhatatlan valami, mit a philosophusok irgalmatlanul absurdumnak keresztelnek. — Midőn egy nemzedék tanítja a következőt, vajjon hogy fogja a tanítás eme fenkölt hivatalát betölteni?

Nos, mondja talán valaki hát ugy hogy megtanítja a nyelvre: De hogy tanítja meg a nyelvre? Mi csak egy módon magyaráztatjuk meg az egészet; ez pedig nem út ki a traditionalistákra nézve kedvezőleg, ha ők más is tudnak, mondják meg, ujat s jót tanulni soh'sem leszünk restek. Mi ugyanis ugy hiszszük, hogy az új világpolgár ép oly kevéssé tudja, hogy mi a paprika, mint a traditionalisták, hogy miben áll a fogalmak eredete; mindaddig míg csak meg nem mutatják neki magát a tárgyat, s midőn a tanonc ez magának megjegyezte, az illető hangot többször ismételjük, hogy észrevegye, miszerint ezen szót v. jobban mondva: reá nézve még puszta hangot ezen tárgyhoz kell viszonyítania. Ha a traditionalisták megczáfolására nem lenne elégséges a szó viszonya és természetének azon kis bölcsészeti elemzése, mit imént nyujtánk, helyettünk maga a mindennapi tapasztalás léphet a vita terére. A szó nem szüli a fogalmat, mert ha hallok egy idegen s rám nézve új szót, mindjárt azt kérdem, hogy mit jelent az? pl. valaki azt mondja: nadragulya. — kérdésemre hogy micsoda így felel: egy növény, ilyen színű, ilyen szagu, — kiterjedésű — hatású; ez hazája, ez létkora, ezen osztályhoz tartozik etc. "igy jutok el szerencsésen a nadragulya ismeretéhez, — már pedig ugy a kérdés, mint e hosszas fáradságos ut mit gondolatimat rendezve megtevék, fölösleges ha e szó, nadragolya elmémre is a traditionalisták által bámult varázseréjt gyakorolná. Tehát a szó nem szüli a fogalmat; hanem felköl-

ti tudvágyomat, mert a lélek észreveszi, hogy jelent valamit és azután nyomozza, hogy mi lehet az? Tisztán, érzéki eredetűek eszméink, mert maga a szó is, hallási, tehát ismét érzéki megjelenítést igényel.

Ambár eddig felhozott példáink inkább az anyagi körben mozognak, mindazáltal érveink a szellemi és az abstract rendet illetőleg is érvényesek. Mert ha a szó, annyiban szó, amennyiben a puszta hangot egy fogalomba leköti; a szó ugy a concret v. a tárgyilagossá, mint az elvont rendben a fogalmat föltételezi. Ember-e v. emberiség mit előttem magyarázgatnak, mindegy; ha egyszer, nem értem, nem értem 's addig nem segít a dolgon senki sem, míg meg nem megmagyarázza a szó jelentését azaz: a fogalmat előttem fel nem tünteti:

— Mivel a szavak gondolatmenetünkben nagy szerepet játszanak, jó lesz ezeknek eszméinkre való befolyását 's rendeltetését rövideden jellegeznünk. Valóban nem csoda, hogy traditionalisták teremtek a föld hátán, mert csak egy kis felületesség kell az eszmék eredetének vizsgálatához, hogy ama következményre jussunk el, miszerint a szó maga nemzi az eszmét. A szó u. i. az eszmék keresésében segéd társunk, hogy ugy mondjam elménket mintegy kezelni fogva vezeti a gondolatok ösvényén újabb eszmék országába; 's így a szó az újabb eszme találásában segédkezik; azonban magához az ismerethez az elme jut el, a szónak annyi érdeme van, hogy a célhoz jutást nem lehetővé, hanem már mint lehetségest könnyűvé tette.

Sőt azt is mondhatjuk, hogy a szó észbeli működésünkhöz szükséges t. i. nem absolute, hanem relative, vagy mint nagyon talárolag a régi scholastikusok mondták: „non ad esse: sed ad melius esse.“ A szó azért bír oly nagy befolyással az ész fejlődésére, mert az elvont fogalmak képzelmi megjelenítésére legjobban a szó használható, ez ugy az egyszerű ítéletben, mint különösen az okoskodásban észlelhető, pl. az észességet mily szín v. alak képviselné? legjobban helyettesíthető maga a szó által.

Minél gazdagabb a nyelv, annál tisztább fogalmakkal bír a nép. — A szavakból még azon előnyünk is van, hogy pl. több észlelt tulajdonságot v. ha tetszik több szót, — egy oly szó által fejezhetünk ki, mely a többit hűségesen magában foglalja és a gondolatmenetet könnyíti.

Hogy az egyoldalúság hibájába ne essünk, más oldalról kezdjük a szót vizsgálni, a mennyiben u. i. a társas élet kapcsa. Természetileg több jellel rendelkezünk, belső érzelmeink, gondolataink nyilvánítására, így taglejtés, szembeszéd, az arcszín változása, sóhaj stb. Jóllehet ez mind szép dolog, mégis egyéneknél, kik százféle gondolatot; ezer meg ezer érzellemmel bírnak, fölülte nehez lenne mindegyik indulat kifejezésére egy küljelt találni fel— vagy ha akadna ilyen ezermester, ki még ezt is megtudná tenni; még mindig megoldatlanul maradt volna a nehézség, mely az érzés mélysége és fokozatában jelentkezik; eme nehézség növekednék rettentő arányban a gondolatokat illetőleg 's így mint az okosság sugallja, oly jelhez kell folyamodnunk, melylyel hamar tultehetjük magunkat mindezen nehézségeken — 's ez a szó, melynek primatusát e tekintetben maga sz. Agoston is elismerte: „Verba inter homines obtinuerunt principatum

significandi, quaecunq̄ animo concipiuntur.“ P. Libertore szerint ami a közlekedésben a pénz, az, az eszméink társadalmában a szó.

A szó tulajdonkép tanítás kedvéért van, a mennyiben minden jel tiszán erre irányul; mert minden jel, éppen jel természeténél fogva tanít. Ez oly annyira igaz, hogy sz. Agoston magában a kérdésben is tanítást vett észre: Nam quaero a te, utrum ob aliam causam interrogas, nisi ut eum, quem interrogas, doceas, quid velis.“

A tanítás kiváló eszköze: a szó; a tanításnak pedig jellemvonása, hogy ismeretekből ismeretlenekre oly módon vezet el; miszerint nem állítja rögtön szeme elé az igazságot, hanem az ismert fogalmakat úgy sorakoztatja egymás mellé, hogy a gondolatok fonálát követve a fűr-késző ész a kívánt igazság ismeretére jut el. Így tehát a tanítás feladata az elrendezésben áll, mert ha már egyszer az igazság előttem feltűnt, nem lehet azt kívánni, hogy tanítson reá valaki, megtanít az önön magára.

Van a traditionalisták érveiben egy főelem, mit röviden megczáfolunk, állítván: az ember nem kezdheti észbeli működéseit a hittől; mert a hit az ész és akarat ténye; tehát az ész már a hit léte előtt működik és éppen bizonyos módu ténykedéséből ered a hit. — Már a hitben nincs meg azon dolog evidentiája, a mit hiszünk, mert máskülönbön megszűnnék hit lenni 's tudássá válnék; de ugyancsak meg van a hihetőség evidentiája és vannak magának a hitnek is támogató és világító érvei, 's ezeket látva az ész, lesz hívővé; tehát az ész működésében megelőzi a hitet.

Legyen ennyi elég Sz. Tamás reverendája mögé hiába bujnak. A vallásnak akarat ártottak; habár tulajdonkép ennek védelmére akartak kelni; mert nem tudják az egysensult fenntartani 's vagy a lammenismus vagy rationalismus felé billenek.

Vége előtt a kedves traditionalistáktól bucsut vennék, nem hagyhatjuk teljesen figyelmen kívül, magát az emberi hagyományt. Szenteljünk tehát neki egy-két sort, bonczkés alá véve erejét, szükségességét, oly ítéletet hozandunk, mire elménk oktát, anélkül, hogy a hagyományokban fennálló dicső multak emlékét sértenők vagy pedig az irántuk ápolat kegyelet csökkent volna.

A hagyomány tárgyilagosan azaz: önmagában tekintve azon ismeretek összessége, melyet az emberi nem bír s melyet élő szóval továbbít; maga ezen továbbítás s közlés a tényleges hagyomány. Kérdésünk abban áll, hogy ismeretünk forrása eme szóbeli hagyományba helyezendő-e, ezzel közelekon egy második kérdés, hogy t. i. szükséges volt-e az első embernek isteni kinyilatkoztatás, melyből azután az emberi hagyomány eredt. — A kérdés eldöntésére kissé kedvezőtlennek látszik ama kételetünk, hogy ha eszmékkal eme szóbeli hagyomány nélkül nem bírhatnánk, szükséges következményül kellene elfogadnunk, miszerint ismereteink határkörét a szóbeli hagyományban foglalt eszmék kerete képezi s így azon szerencsés helyzetbe jutottunk volna, hogy nagyrabecsült elődeink poros nyomaiba lépve a tudomány csakis azon keskeny utján járhatnánk, a melyekre őket hajdanában jobb szellemük elvezette; és így pl. a vívmányok, mikkél minden század szerzet dicsekedni valóságos lázadás és torradalom gyanánt lennének tekintendők az ész azon

jéghideg törvénye ellen, mely semmi mást sem ismer, mint amit szóbeli oktatás és kenetteljes hagyomány útján örökölt. — A traditionalisták ezen pontról támadtatva meg, még nem hajlandók magukat legyőzötteknek nyilvánítani; mert mint mondják elménk oly természeti erővel is bír, melynél fogva a nyert eszmékből újabbakat is alkothat s így a nagyraemertt emberi szellemnek tárva nyitva áll minden kapu s ajtó az ismeretek honába. Hanem bár mindez fölötte világosan van kifejezve, rossz természetünk ismét arra visz bennünket, hogy kételkedjünk; nem azon amit traditionalisták imént hangoztattak, mert hiszen ez tökéletesen megnyerte tetszésünket; hanem azon, hogy miként lehet e kettőt megegyeztetni ellmondás nélkül: i. tagadni az észnek erejét az eszmék képzése és találására nézve, lekötni azt a hiányos toldott-foldott hagyomány bölcsességének könyvéhez s azt egész hangosan hirdetni hogy az ész mégis csak képes fogalmakat szerezni, még mielőtt erre a traditionalistáktól megnyerné az engedélyt: — Latolgassuk tehát az emberi hagyomány fontosságát a higgadt ítélet mérlegén. — A szóbeli hagyomány egyes szavait vagy egyenként tekintjük, vagy bizonyos rendbe foglaljuk össze. Már pedig ha ez a mi egyetlen eszközünk oly tudos emberekké válni mint a traditionalisták eo ipso egy síncs. — És pedig azért, mert ha a szavakat az első módon vesszük, mivel azoknak összefüggesztése tőlem függ, én abból ép úgy igaz, mint téves tételt is vonhatók le; napnál világosabb hogy ezen mód, nem a legbiztosabb ut lenne az igazság keresésében. — Ha a második módot választjuk úgy ki kezeskedik nekem arról, hogy ez a helyes és kívánatos szerkezet? az egész emberiséget, nem kiálthatom ki csalhatatlannak! maga a tudósok tiszteltreméltó serege tévmentesnek nyilvánítandó-e? Egyik század az előbbinek építéseit rombolja le; csak lángelmék tudják magukat a feledékenység sírjából kiküzdeni s még ezek is botlanak néha-néha! — Mi fog tehát engemet az igazság ismeretére vezetni? ime a külső szóbeli hagyományos oktatást, bár mint dicsőítsük is, rajta kívül még más is szükséges! — Kényszerítve vagyunk tehát reá, hogy a szóbeli hagyományos oktatást degradáljuk, s megmutassuk a méltóság azon helyét, mely őt mint ismeretforrást megilleti. Négy ismeretforrással rendelkezünk, külső s belső, ész és tekintély. — A hagyományos tanítás, amennyiben a történetekre tanít, semmi egyéb mint tanúságtétel (testi ficatio) amennyiben igazságokat fejteget és tárgyal külsőleg foly be az ismeretre.

Hogy a hagyományos tanítás tekintélye nem lehet az igazság legfelsőbb criteriuma, megemlítenem is szükséges; a criticát még nem felelte el egyikünk sem.

A traditionalisták, mikor már érzik, hogy nemsokára kirántják a gyékényt alóluk, a vad emberekhez folyamodnak, erdőkon s kietlen pusztaságokban felnött embereket akarnak érvek gyanánt felhozni. Valóban a hagyományos tanítás még mindig nincs bevitatva, mert ha el is fogadjuk hogy az emberi társaságot nélkülözö eszes lények, csupán a vadon természettől övezve holmi metaphysical ismeretekre nem tettek szert s sz. Tamás distinctióit sem tanulták; nagyon is tág logikai lelkiismeretességgel szabad következtetnünk, hogy az embernek szellemi tehetősége gyámoltalan s önmagától semmire sem képes a ha-

gyománys oktatás nélkül. Talán több észszerűség lenne állításukban, ha azt mondanák, hogy az emberben szendergő tehetségeket fel kell költenünk; lassan, fokozatosan fejleszteniünk; de eme kimivelés a már primitív tehetséget föltételezi s annak némi tevékenységét is. — Vajjon ki vizsgálta közülünk a vadon fiainak belvilágát, ki állítja azt metaphisicai biztossággal, hogy azoknak eszében soha sem fogamzott egy talpraesett gondolat. — A természet vadregényes szépsége nem hatott-e természetileg érző lelkére s ha nem is hívta a levegőt levegőnek, a növényt, mit mi rózsának nevezünk, rózsának; következik-e abból, hogy nem bir fogalmakkal, hogy azokat tetszése szerint nem alakította, nem idomította; hogy hallva a madarak énekét, nem kísértette volna azt utánozni s így kezdetleges alapját vetni meg az utódjai közt felvirágzó nyelvezetnek. Az ember, ki teremt eszme világában, ki kutat a külvilágban s a látottakból a nem látottakra következtet, s mintegy lényében szabadnak látszik, vajjon az ilyen ember oktatás nélkül képtelen lenne-e, az állatok körén, szellemi világába felemelkedni? — Sőt legyen szabad azon kérdést tennünk, miként találunk mi hitre, bizonyos erkölcsrend — s a vadaknál nézetekre; hacsak minden indiánnak nem állítunk a háta megé egy tanítómestert vagy diplomás tanárt; fölötte nehéz lenne kimagyarázni, hogy az ember mégis csak nem olyan égből pottyant valamely; hanem oly lény, mely belsejében önére jére támaszkodó tehetséget rejteget. — Mi benne egy eltévedt gyermeket látunk, ki száműzetése alatt naptól barnult arcczal és a bűn éjjelén dühöngő viharoktól megtépdel ruhával jelen meg előttünk s bár gyászos a kinézése, bágyadt szemeiből egykori nagy gazdagságnak és fenséges eredetnek sugara ragyog.

Ime ellenfeleink t. i. a traditionalisták alig hogy a vadonról szólnak; mindjárt otthon találják magukat s megszagolják az utat, amelyen előlünk elmenekülni vélnek. — Visszatérnek az ember teremtéséhez; hatalmas phantasiájuk az egykori paradicsomba vezérli őket; látják ős szülőinket Adámot és Évát.

Feleljünk meg tehát végre-valahára erre a kérdésre is: szükséges volt-e hogy az első ember Istentől tanításék? Egváltalában nem, csak viszonylagosan volt szükséges, vagy mint már egyszer említettük, szükséges volt „non ad esse sed ad melius esse.“ Vagy más szavakban nagyon illő, hasznos, jó etc. de semmi esetre sem szoros értelemben szükséges. Sz. Tamás egy gyönyörű érvvel szolgál e pontot illetőleg, u. i. azt mondja hogy szükséges volt annyiban, amennyiben megillető dolog, hogy a teremtmény, mely közvetlenül az Istenség kezeiből került elő, tökéletes legyen, hogy necsak az elkerülhetlenül szükségessel; hanem a hasznos, jó, széppel is bőven meglegyen áldva s ezért a szó, mint fölötte hasznos, a legnagyobb valószínűséggel mondhatjuk, hogy az első embernek meg volt adva.

— Még azt kérdezhetné valamelyik tudványó, hogy mily módon történt ez; őt mi egész udvariasan a theologusokhoz utasítjuk; kik majd sok szép és jóra tanítják és elmondják azt is, hogy per simplicem infusionem fieri potuit.

# T Á R C Z A.

## KOSZORÚ,

*melyet nagyságos és föltisztelendő Nagy Lajos urnak tisz. kanonoknak, aleksik- és kászon-kerületi főesperesnek, csikszentgyörgyi plebánosnak papi arny- és esperesi ezüst-jubiläum alkalmából 1884. okt. 5-én fűzött és átnyújtott*

**I. F. J.**

Nagy Férfi, Nagy Pap, Honfi s jeles Tanár  
Félszázadon kelt érdemeit zenegd

Ma lantom; és ha hurod ernyed:

A szeretet tüze bátoritson.

Hol Férfiakban nem vala szük e Hon;  
Hol nagy Papokban fénylik az ős Sion;

Hol honfi Virtus egy közös kincs:

Nagy feladat, kiemelni föld ott.

Nagy volt a nap, mely látta szemöldököd; <sup>1)</sup>

„Nagy“ a dicső név, melyre neveztenek:

Egy nagy Király- s édes Hazánkknak

Legragyogóbb idejére szóló.<sup>2)</sup>

Ahol Nagy-Sándor, mint Kelet őrszeme,

Lenyújtja lábát Kézdi határra:

Ott nyilt szemed föl, Bálafalván,<sup>3)</sup>

Székely apád szeme, büszkesége!

Esztelneken vesz karjira a Musa,<sup>4)</sup>

Kantán kihimzett ösvényeken vezet.<sup>5)</sup>

Szemöldön ül még az antik

Szerzetesek magas ihletése.

Egyházi pályán csüng repeső szíved;

Mint Legjelesbet méltat a bölcS Szepes,<sup>6)</sup>

A Hon Szívébe<sup>7)</sup> küldnek s ott állsz

A Magyar Iskola bölcséjénél.<sup>8)</sup>

Megnyilva a tér mint nemes ifjunak:

Bucsesd tövén,<sup>9)</sup> hol száz, meg oláh között

Magyart alig lelsz: lángbeszédid

Mint delejes hevű szikra gyujtnak.

Majd a Küküllő partjához repit,

Budvár alá,<sup>10)</sup> a nemzeti Géniusz,

Hogy a „jövő reményit“ ott a

Nagy s igaz elvek övével ékítsd.

Most Áldozárrá kent a kegyes Kovács,<sup>11)</sup>

S nagy missiónak lön tere Kis-Kapus;<sup>12)</sup>

Mint Kalvin ott, itt Luther ámul

És fővegét emelinti híven.

1) Sept. 12. Sacerdos püspök. A zentai-dialdal napja. — 2) Nomen et omen. — 3) 1811-ben. 4) Elemi iskola a ferenczrendiek kezén. — 5) Gymnasium a minoriták kezén. 6) Négyesi b. Szepesy Ignác erdélyi püspök 1827-ben. — 7) Pesten a központi papnöveldeben. — 8) Az egyházirodalmi iskolában, mely akkor keletkezett, már mint Justinius fordítója tünt ki. — 9) Brassóban 1833-ban magyar hitszónok. — 10) 1834-ben székelyudvarhelyi gymn. tanár. 11) Felszentelte tusnádi Kovács Miklós püspök 1834. szept. 21-én. — 12) 1837-ben kiskapusi plebános.

Egy lustrumon tart ünnepet itt Neved,  
Majd ott találunk a Meszes és Oszoly  
Között, a Partiumba<sup>13)</sup> melyek  
Lelkileg Altalad egyesültek.

Ki festené hűn a koszorut, melyet  
A szép Szilágyság, somlyai iskola  
Musája, Kraszna,<sup>14)</sup> egy Hoványi,  
Kállay<sup>15)</sup> és maga a Király nyujt<sup>16)</sup>

Mint jó alanytörzs hajt nemesebb galyat  
Más-más talajban s rengeti dus gyümölcs :  
Ugy a tehetség s férfi-jellem  
Több körökön s viszonyokban érik.

Szűkebb Hazánk legvésteljesebb fokán,  
Hol büszke Hermann hí a tusára fel:<sup>17)</sup>  
E szikla-bástyán legvitézibb  
Bajnokaink sorain találunk.

Szép missio volt : a Musa langjainál  
Tüntetned azt, hogy Géza honán csakis  
Magyar polgár szivében élhet  
Honszerelem, kegyelés, igazság !

Itt értenek be Téged a „nagy napok“,  
Mikről nem e lant szól, de komoly Clió . . .  
Zsarnok bosszu üldé hitéért,<sup>18)</sup>  
Vértanuva kit a sorsa nem tett.

Mellőztetés volt ekkor a honi bér.<sup>19)</sup>  
De Thun<sup>20)</sup> uram sem nélkülöz jly Erőt :  
Ujból tanár löl<sup>21)</sup> bár az „import“  
A tanodák küszöbén is ömlött.

Budvár alatt most más Kor uralkodott.  
A honi szó s tett vajmi hamar lakolt ;  
De e parázson a Deréknek  
Honfias érdemi még dicsőbbek.

Ily érdemid s szép hirkoszorú Neved  
Viszhangozék már Csikiaink között,  
S a Nagy-Küküllő partja mellől  
Lángszekeren hoz az Oltvidékre.

Szent-Imre most is büszke nevedre még,<sup>22)</sup>  
Nagy-Kászon<sup>23)</sup> áldó ünnepet ült, amíg  
Ott látta arczod, s harsonánál<sup>24)</sup>  
Szebb szavadon szive ujra éledt.

Több mint negyedszáz éve, hogy áldozsz  
S öt lustrum épít már Neked oszlopot :  
Midőn Szent-Györgynek papja lész s fő-  
Esperes a kies Alcsik élén.<sup>25)</sup>

Ezüst-babérral dísziti homlokod,  
E tette' gazdag s nagykörű pályatér —  
Királyhágótól a Predélig  
S Kőkaputól<sup>26)</sup> a Verestoronyig.

Most Uz fejénél száll le a horgonyod,  
Szilárd talajban fekszenek ágai ;  
S mint tengerész ohajtott révén :  
Feltűzöd itt diadalmi zászlód.

A külaetés új korszaka nyílik itt :  
Egy nagy Kerület soknemű gondjai,  
Nemcsak hitélet ; a közügyek  
S társadalom sok igénye néz Rád . . .

Ha e Kerület drága aranygyűrű :  
E gyűrűzetnek Lelked az ékköve ;  
Nagy szellemed derít reá fényt  
S jó szived annak a foglalatlja.

Ha ünnepeltek Hon, Megye és Vidék,  
Az áldozó pap, hív felek és barát ;  
Ha a család örült vagy ült gyászt :  
Ünnepi fényt oda Lelked öntött.

Mindig segitéd a Nevelés ügyét ;  
S ha láthatád, mint villan elő s gyulad  
A székelijűban a szikra :  
Lelkesedés ragyogott szemedben.

Az ifju Clerus : büszke segédeid<sup>27)</sup>  
Benned Magistert leltének és Atyát.  
Aranyugárból ők himeznek  
Legragyogobb koszorut Fejedre.

Köztiszteletnek környeze nimbusza,  
A káptalannak diszköre várt Reád :  
S a fő Kegyur sok érdem-ülte  
Vállaidat kiemelte végre.<sup>28)</sup>

Életnapodnak volt delelése ez :  
Országra szárnyalt sugara és hire.  
Ily életpálya dél-utánja  
Hosszu derüt s meglegedést kér.

Még alkonyatján is mi dicső Nap ez !  
Aranyugárral himezi a mezőt :  
A Nép kigyúl s levett kalappal  
Aldoz az Éghez e Fénysugárért.

Félszázad évén sok koszorut kap, a  
Kit a Közélet hi ki porondjira :  
Nemcsak babér ; tövis, bogáncs is  
Nyomja gyakorta az izzadó főt.

13) 1842-ben szilágysomlyói gymn. tanár. — 14) 1844-ben krasznamegyei tablabíró. — 15) A híres Hoványi Ferencz író és nagyváradi kanonok s Kállay Kristóf főispán benső barátja. — 16) 1846-ban V. Ferdinánd ő Felsege elismerést nyilvánítt papi es tanári hazatias működése iránt. 17) 1846. áthelyeztetett N.-Szébenbe, mint a költészet tanára. — 18) 1848. október 28-án kiutasított Szébenből. — 19) Több mint két évig állomás nélkül van. — 20) Bécsi közoktatási miniszter, a róla nevezett új középiskolai rendszer szerzője. — 21) 1850. novemberében ujból udvarhelyi gymn. tanár, hol ő, tusnádi Gábor János és Markovits Jakab levének az újrendszerü gymnasium alapkövei. — 22) 1852-ben csikszent-imrei jelkészsé választatott. — 23) 1854-ben Nagy-Kászonba hivattott át. — 24) Isaiás, 58, 1.

25) Mostani állomását 25 évvel ezelőtt 1859. márczius 16-án foglalta el. — 26) Tulajdonképen : Kőkeret, az uz-völgyi szoros. — 27) 16 káplány közül esperesek, jeles plebánosok, tanárok váltak ki. — 28) 1867-ben király ő Felsege a fehervári Káptalan t. kanonokjává nevezte ki.

A Dics füzérét nyújtja Feléd e nap!  
Elismerés, nagy tisztelet és öröm,  
Hálás szívek, baráti lelkek  
S a szeretet füzik azt Tenéked.

Nem füzöm én hát e Koszorut tovább;  
Végezze be azt feldobogó Szived;  
S aranyisédnek Fénykörében  
E Koszorut Te viseld sokáig!

**Imets F. Jákó.**

## KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **HETI KÖRSZEMLE. Itthon.** Rudolf trónörökös f. hó 2. 3. és 7-én kifejlett medvéket ejtett el; magas vendégeink 9-én utaztak el Görgényből. A vadászat sikeréből fakadó örömet növelte a tudat, hogy a felséges pár bérczes hazánk körében élvezetre talált. — *Mindkét házban* a bizottságok megalakulása ment végbe, a főrendiház válaszfelirati javaslata még e hét folyamán elkészül; a képviselőházban a honatyák megbízó leveleket nyújtották be és a ház tisztviselőit megválasztotta. — *Aradon* oct. 6-án a 13 vértanu emlékét hazafias kegyelettel ülték meg.

— **Róma.** A pápa római helyettese az olasz kormány részéről még a betegek ágyánál való megjelenésben is gátoltatik; ez a szabadság, mit a pápának a lelki dolgokban is a garancia-törvény biztosított.

— **Németország.** A vestfáliai katolikusoknak Vilmos császárhoz az alattvalói hűség legszebb kifejezése mellett a catholicismus önérzetes hangján benyújtott kérés kérvénye — visszautasított. Mint mondják, folynek az egyházpolitikai tárgyalások; de a béke nem valóság, inkább csak remény.

— **Franciaország.** A francia kormány az autuni papneveldére rátette a kezét. — Octóber 1-én Párizsban Strassburgnak a francziák által történt elfoglalási évfordulóját díszbédéllel ünnepelték; ezen németellenes és angolbarát-hangulat uralkodott; mégis valószínűbbnek tartják, hogy jelenleg az érdekek tudománya Franciaország hajlamát Németországnak biztosítja.

— **Belgium.** A zavargások a liberális republikánusok indisciplinált szelleméről tesznek tanúságot — hogy miután áhitoznak elég jól kifejezi himnusuk. (Magyarul: Mikor kél a nap, amidőn mindenki fogja mondani, én vagyok magam ura, magam pápája és királya.)

— **Vidéki levél.** *Csik-Szent-György, okt. 15. 1884.* Főtisztelendő szerkesztő ur! Ma a kath. hitélet lélekemelő mozzanatainak valánk tanui Csik-Szent-Györgyön, hova az „Olvasó-bucsurá“ egész Al- és Közép-Csik — több községből zászlok alatt — össze volt seregelve, s hol e nagy ünneppel összevágólag az ős hitközség korban és érdemekben gazdag plebánossa ft. **Nagy Lajos** t. kanonok és kerületi főesperes ur ő nagysága egyszersmind áldozárságának **arany-** és főesperességének **ezüst-jubilennumát** számos tisztelőinek és az áhitatos népnek nagy örömrészvétele mellett ünnepelte.

Az arany miséző jubilsantot az Ur oltáránál egy pár kivételével az egész alsziki, számos felcsiki és a kézdiorbai kerület küldöttségének papi koszorúja környezte

Az ünnepélyes szónoklatot ft. **Imets F. Jákó** t. főesperes és gymnasiumi igazgató ur mondta, melyet, noha az mintegy más fél óráig tartott, a hallgatóság a legfeszültebb figyelemmel kísért. A szent mise és áldás végével az érdemes Celebrans ur még szent olvasókat és egy díszes lobogót szentelt fel.

Az ünnepélyt egy 80 teritékű asztal zárta be a vendégszerető jubilaris lelkész ur lakásán, ki mély érzésből fakadt felköszöntőket mondott a világegyház látható fejére, a nagybölcseiségű XIII. Leo pápára; a legalkotmányosabb fejedelemre, a magyar királvra és felséges családjára és régiebb püspökeink felemlítése után ezeknek méltó utódára **Lönhart Ferencz** kegyelmes urunk ő nmltsgára, kinek ezen jubileumra vonatkozó atvai levelét és főpásztori áldását harsogó „élien“-ekkel fogadta a vendégtársaság. Az ünnepetet először Madár Imre csikmegyei főjegyző és szentgyörgvi megvegondnok ur üdvözölte. Ezután sok üdvözlő levél és távirat olvastatott fel, melyek a jubilans ur barátjaitól, tanártársaitól, volt káplánjaitól stb. érkeztek. Most Imets F. Jákó ur egy nagyobb szabásu alkalmi ódát olvasott fel és osztott ki. (Ezt mai számunkban közöljük.) Maid *Adorján* Imre somlyói gymn. tanár és *Verecs* Sándor csikszentimrei lelkész urak olvastak fel hasonlóképen szép alkalmi üdvözlő verseléseket.

A felköszöntéseknek, melyeknek jobbára a derék ünnepelt jubilaris Férfiu volt tárgya, és a lakomának a szürkülőni kezdő nap vetett végett. Mindnyájan azon ohajtással távoztunk, hogy az Élet ura a köztisztületben álló nagyérdemű kanonok-főesperes és jubilaris áldozár urnak becses életét az egyház és haza díszére terjessze ki az emberi életkor legvégsőbb határáig!

X.

## IRODALOM.

— Megrendelési felhívás a „**Kath. egyháztörténet dióhéjban**“ és „a kath. szertartások elemei“ című népiskolai kézikönyvek német fordítására. Az 1876. évi püspöki tanterv népiskoláinkban is előírja a szertartások és az egyháztörténet elemeinek tanítását, és mivel évről-évre több és több iskolában iparkodnak elegendet tenni a főpásztorok azon rendeletének, a vegyes és német tannyelvű iskolákban évről-évre jobban mutatkozik az erre alkalmas tankönyvecske szükségessége. Hogy e hiányon segítve legyen, többen évek óta sürgetik főntebbi műveimnek német fordítását. legújabbán pedig a győri egyházmegye egyik derék papja és iskolaigazgatója igen sikerülten le is fordította azokat, hogy annál biztosabban elősegítse ennek német nyelven való kiadását. Midőn erre előfizetést nyitok, legyen szabad ezt a vegyes és német tannyelvű iskolák igazgatóinak és hitelemzőinek, illetőleg iskolai hatóságaink szives figyelmébe annál is inkább ajánlanom, mert hisz a magyar is négy kiadást ért, s 10—12.000 példányban forog közkezen, mi elég kezeség annak használhatósága mellett; s mert a derék fordító szavai szerint, vegyes tannyelvű iskoláknál nem csekély előny származik abból, ha a magyarral azonos német könyvecsket adhatunk a gyermekek kezébe. Az egyháztörténet 3 — 4 ivre terjed, előfizetési ára 22 kr., a szertartások

elemei 2—3 ívet adnak, s megrendelési ára példányankint 18 kr. — Tömegesebb megrendelésnél minden tíz példány után tiszteletpéldány jár; az elárúsító könyvkereskedők pedig rendes százalékban részesülnek. — Legczélszerűbb a levelezési lapok és postautalványok használata, s a megrendelésnél a megye és utolsó posta tiszta kiírását kérem. Hogy a mű már a jelen iskolai évben használható legyen, siettetni fogom annak megjelenését, — miértis, hogy a nyomtatandó példányokról magamat némileg tájékoztassam, mielőbb kérem a megrendelések eszközzését, vagy legalább ennek előleges jelentését. Kalocsán, 1884. évi október hó 1-jén. Fonyó Pál tanítóképzései tanár és hitelemző.

— „Idegen országok és népek” című folyóirat I. kötete natsó Indiában a „Báhnar” vadak között folytatott kath. misszióról szól. Kevéssé ismert tájakról beszél a könyv, egyoldalúságról nem vádolható, mert figyelme kiterjed mindenre. A vidékek és időjárás ismertese után, benató nepeirassal szolgál; bevezeti az olvasót a báhnarok társadalmi életébe, megismerteti szabadságérzetüket, vendégszeretetüket és hadakozási módjukat.

Erdekes részletekben feltünteti előttünk a hittérítők szenvedéseit és az életvidor hangulat, mely soraiban a fajtalmak által körülfogott ember ajkairól szól, szenvedni igen; de megtörni nem tudó lélekre mutat. Az ember mintegy önmagát érzi hitében megerősítve, midőn hallja azon küzdelmeket, melyeket a rom. kath. hitért készek voltak kiállani az akarat oriasai. — Emeli a könyv becset a tolyékony magyar nyelvezet, vonzó irály és mi úgy hiszszük, hogy ily módon megoldja a könyv feladatát, melyet előszavában magának kitűzött, a vallástalan és erkölcstelen nyomtatványok által terjesztett mételv elharapózasat legbiztosabban megakadályozzuk, ha jóirányu műveket juttatunk az olvasni szerető közönség kezeibe, melyeknek érdeklésztő tartalma gazdagítja az elmét, gyönyörkötetti a szívet és egyebek köztá távol földek és idegen nepek ismertetésével foglalkoznak.

— Megjelent: a) „Tájékozó és egyházművészeti lap.” Szerkeszti és kiadják Pussy Tamás és dr. Czobor Beia. 1884. évf. IX. sz. Tartalom: I. Tájékozó. Egy fontos nemzeti érdek. — A vatikáni levéltár. — Irodalmi szemle. — Egyházipolitikai áttekintés. — II. Egyházművészeti lap. Képi templomi enekeink. — A „Gilde de Saint Thomas et de Saint Luc” congressusa 1884-ben. — Frangepán F. kalocsai érsek és egri püspök leltára. — Rövid közlemények. — A lelkeskedő papság koreből. — Vegyesek. — Hangjegyek és ábrák.

— b) „Isten Igéje szent beszédekben.” Szerkeszti Jagicza Lajos. IX. évf. 10. füz. Tarta om: 1. Pünk. ut. XIX. vas. Hogyan kell a mennyei vendégségben megjeiennünk: — 2. Pünk. ut. XX. vas. Minden cselekedünkben az Isten előtt állunk. — 3. Pünk. ut. XXI. vas. Mit kell tennünk, ha az Urhoz öszintén visszatérni akarunk: — 4. Mindenszentek ünnepe. — 5. Pünk. ut. XXII. vas. A gyermek kötelességeiről szüleik iránt. — 6. Haliottak napjára. Úgy emelkedjünk a halálról, hogy az életet jól feinasználjuk. Előizetési ára egész évre (12 füzet) 2 forint.

— A „Magyar Háziasszony”. Az e cím alatt Budapesten megjelenő háztartási, gazdasági és szépirodalmi hetilapnak, mely a magyar gazdasszonyok országos együletének hivatalos közlönye, — előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. Előizethetni legczélszerűbben postautalvány által a „Magyar Háziasszony” kiadóhivatalához Bpsten, vázci körut 20. Mutatványszámok ingyek küldetnek mindazoknak, kik a kiadóhivatalhoz ezekért — legczélszerűbben levelező-lappal — fordulnak.

## A NAPI ESEMENYEK KÖREBŐL.

— **Meghívás.** A csiki rom. kath. tanítóegyesület t. tagjait van szerencsém értesíteni, hogy az egyesület ez évi rendes közgyűlése október 22-én d. e. 9 órákor kezdődőleg tartatik meg Csik-Somlyón a főgymnasium rajztermében a következő tárgysorozattal: 1. Megnyitás. 2. A mult közgyűlés jknyvének felolvasása. 3. Jegyző, pénztárnok, könyvtárnok, számvizsgáló bizottság jelentése. 4. Tódor Antalnak mint képviselőnek jelentése az 1883. évben tartott országos tanítói képviseleti gyűlésről. 5. Jelentés a kitűzve volt pályázatról, s e részben való további intézkedés. 6. Költségvetéskészítés. 7. Veres Lajos felolvasása az Olvasókönyvek kérdéséről. 8. Földes József ismerteti Józsa Sándor ily című művét: Csikmegye Földrajza. 9. A megüresedett főjegyzői tisztnak betöltése. 10. Intézkedések az országos kath. tanítói segélyalapot illetőleg. 11. Indítványok. Tekintve a tárgysorozat gazdagságát, a gyűlés 9 órákor okvetlenül meg fog nyitattatni, azért kívánatos, hogy ezen időpont minden tagot a gyűlés színhelyén találjon. Tagdíjakkal hátrálékban levők sziveskedjenek tartózásaikat a gyűlés alkalmával törleszteni. Közébedről gondoskodva lesz azok számára, kik eziránti óhajukat kellő időben az elnökségnek tudtára adják. Ezen gyűlésre az egyesület t. tagjait, valamint az ügyeink iránt érdeklődő t. közönséget van szerencsésén meghívni. Csik-Somlyón, 1884. évi szeptember 20-én. Földes József, elnök.

— **Közönnettel vettük** a meghívót a marosujvári szimű kedvelők által az ottan létesítendő műkedvelői szinkör berendezése javára f. évi okt. 2-án tartott műkedvelői előadásra. A hozzánk beküldött szinlap szerint szinre került ez alkalommal Tóth Edének páratlan népsziműve: „A falu rossza.” Az elősorolt szereplő személyekben Marosujvár legelőkelőbb intelligentiájára ismertünk. Az előadást kedélyes táncmultság zárta be. —

## Csak 3 forint.

300 duczat szőnyeget a legszebb török, skót és tarkaszinű müstrákban, 2 méter hosszú 1½ méter széles el kell rögtön adni; ára darabként csak 3 frt. Vámmentesen küldetnek a pénz előleges beküldése vagy az összeg utánvétele mellett. A szőnyegekhez tartozó ágyelébe való szőnyegek, párjával 2 frtért kaphatók.

**Adolf Sommerfeld-nél**  
Drezdában.

Elárúsítóknak ajánljuk!

I—I.

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő Dr. TÓDOR JÓZSEF.  
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNIBÉLA. Dr. SANDORFFY NANDOR. STRAUBERT ÖDÖN. Dr. VERESS FERENCZ.

Nyomatott a püsp. lyc. nyomda gyorssajtóján Gyulafehérvárt.